

УДК 340.1:351.74:342.9(477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.1.27>

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ВЕТЕРАНІВ/ВЕТЕРАНОК ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ В УКРАЇНІ

Торохтій Б.Г.,
кандидат економічних наук
ORCID: 0000-0002-2006-5819

Торохтій Б.Г. Сучасний стан та шляхи вдосконалення державної підтримки ветеранів/ветеранок та членів їх сімей в Україні.

У статті досліджено нормативно-правові засади державної підтримки ветеранів/ветеранок і членів їх сімей в Україні в умовах повномасштабної збройної агресії. Вихідним положенням є стаття 17 Конституції України, яка покладає на державу обов'язок забезпечувати соціальний захист громадян, що перебувають на службі у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, а також членів їх сімей. Проаналізовано закони України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», «Про соціальні послуги», «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні», а також підзаконні акти Кабінету Міністрів України щодо організації надання соціальних послуг, психологічної допомоги та запровадження інституту помічника ветерана. Встановлено, що правове регулювання охоплює значну кількість актів, які вирішують окремі питання підтримки, однак не завжди забезпечують зрозумілі процедури отримання послуг і однакові умови для ветеранів/ветеранок у різних територіальних громадах. Окремо розглянуто План відновлення України та Стратегію ветеранської політики на період до 2030 року як документи, що визначають напрями державної політики щодо відновлення здоров'я, реабілітації, працевлаштування, житлових програм і соціальної підтримки. Обґрунтовано потребу удосконалення законодавства шляхом уточнення процедур надання підтримки, уніфікації стандартів соціального супроводу, забезпечення обміну даними між уповноваженими суб'єктами та розширення інструментів професійної інтеграції й підтримки членів сімей, у тому числі сімей загиблих (померлих). Показано, що дублювання норм ускладнює реалізацію прав, а відсутність чітких процедур спричиняє затримки в отриманні документів для призначення пенсій. Доцільно удосконалити електронну взаємодію та використання реєстрів для скорочення строків розгляду звернень і підтвердження статусів ветерану, учасника бойових дій тощо. Узагальнено, що формування цілісної та системно узгодженої моделі ветеранської політики має ґрунтуватися на принципах доступності, прозорості, міжвідомчої координації та орієнтації на довгострокову соціальну інтеграцію ветеранів/ветеранок у мирне життя.

Ключові слова: державна підтримка ветеранів, ветерани війни, соціальний захист, ветеранська політика, соціальні послуги, правове регулювання, реабілітація, члени сімей ветеранів, супровід, соціальний захист.

Torokhtii B.H. The Current state and ways to improve state support for veterans and female veterans and their family members in Ukraine.

The article examines the legal and regulatory framework of state support for veterans and female veterans and their family members in Ukraine in the context of full-scale armed aggression. The starting point of the analysis is Article 17 of the Constitution of Ukraine, which places an obligation on the state to ensure social protection for citizens serving in the Armed Forces of Ukraine and other military formations, as well as for their family members. The study analyzes the Laws of Ukraine «On the Status of War Veterans and Guarantees of Their Social Protection», «On Social Services», «On Pension Provision for Persons Discharged from Military Service and Certain Other Persons», and «On Rehabilitation of Persons with Disabilities in Ukraine», as well as by-laws of the Cabinet of Ministers

of Ukraine governing the organization of social services, the provision of psychological assistance, and the introduction of the veteran assistant institution. It is established that legal regulation comprises a large number of acts addressing individual aspects of support, but does not always ensure clear procedures for obtaining services or equal conditions for veterans and female veterans across different territorial communities. The Ukraine Recovery Plan and the Strategy for Veteran Policy until 2030 are examined as documents defining state policy directions in the areas of health recovery, rehabilitation, employment, housing programs, and social support. The need to improve legislation is substantiated through clarifying support provision procedures, unifying standards of social support, ensuring data exchange among authorized entities, and expanding instruments for professional integration and support of family members, including families of fallen (deceased) service members. It is shown that duplication of legal norms complicates the realization of rights, while the absence of clear procedures leads to delays in obtaining documents required for pension appointment. The article proposes strengthening electronic interaction and the use of registers to reduce processing times and confirm statuses, as well as developing a state standard for counseling services on adapting housing for persons with injuries or disabilities. It is summarized that the formation of a holistic and systemically coordinated model of veteran policy should be based on the principles of accessibility, transparency, interagency coordination, and orientation towards the long-term social integration of veterans into peaceful life.

Key words: state support for veterans, war veterans, social protection, veteran policy, social services, legal regulation, rehabilitation, veterans' family members, support, social protection.

Постановка проблеми. Збройна агресія проти України зумовила значне зростання кількості осіб, які набули статусу ветерана війни, що істотно змінило масштаби та умови реалізації державної підтримки у відповідній сфері. Якщо станом на 1 липня 2022 року кількість ветеранів становила 438 834 особи [1], то за офіційними даними Міністерства у справах ветеранів України станом на кінець 2025 року в Україні обліковувалося близько 1,5 млн ветеранів і ветеранок, при цьому до Єдиного державного реєстру ветеранів війни зі статусом учасника бойових дій станом на 1 вересня 2025 року було внесено 1 326 552 особи [2]. За інформацією Міністерства у справах ветеранів України, після завершення війни чисельність осіб, на яких поширюється державна політика у сфері ветеранської підтримки, може зрости з орієнтовно до близько 5 млн осіб [3].

Разом із тим проблема державної підтримки ветеранів війни не є новою для України, оскільки значна кількість осіб набула відповідного статусу ще з 2014 року, а питання забезпечення доступу до медичної допомоги, реабілітації, житлових програм і соціальних послуг були вже актуальними і до 2022 року. Різке збільшення чисельності ветеранів після 2022 року загострило існуючі проблеми нормативно-правового регулювання державної підтримки ветеранів/ ветеранок та членів їх сімей, а також організації діяльності публічної влади у цій сфері.

За цих умов дослідження сучасного стану державної підтримки ветеранів/ветеранок та членів їх сімей є актуальним з огляду на необхідність наукового обґрунтування шляхів удосконалення правового регулювання, забезпечення належної реалізації соціальних гарантій і підвищення ефективності діяльності публічної влади у цій сфері.

Мета дослідження – аналіз чинного законодавства у сфері державної підтримки ветеранів/ ветеранок і членів їх сімей та обґрунтування напрямів його вдосконалення з урахуванням потреб ветеранів/ветеранок і досвіду застосування відповідних норм.

Стан опрацювання проблематики. У науковій літературі питання соціального та правового захисту ветеранів/ветеранок і членів їх сімей досліджувалися в працях А. Бейкуна, А. Клачка, Р. Гринька, А. Моти, Л. Наливайко, І. Наливайко, С. Петриченка, І. Журби, О. Якушева, Л. Тернової, Н. Самари, Ю. Присяженко, Я. Митька, К. Недрі, О. Письменної, Р. Пінчука,. У цих дослідженнях розглядаються питання гарантій соціального захисту, виплат і пільг, доступу до окремих видів допомоги та проблеми застосування норм законодавства. Водночас у наукових працях недостатньо розкрито сучасний стан державної підтримки ветеранів/ветеранок, членів їх сімей і членів сімей загиблих (померлих) та не окреслено шляхи її удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Перелік прав людини, закріплений в діючих міжнародно-правових договорах в області прав людини, з'явився результатом тривалого історичного розвитку суспільно-політичної думки, поступового формування стандартів, які стали нормою сучасного демократичного суспільства [4]. Відповідно до статті 17 Конституції України держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в

інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей [5]. Насправді в Конституції України йдеться про важливість допомоги та особливої уваги держави до певної демографічної групи та членів її сімей. Це повністю узгоджується з міжнародними та європейськими положеннями щодо соціального забезпечення, які випливають із Загальної декларації прав людини, Європейської соціальної хартії та інших міжнародних документів [19].

Разом із тим застосування норм законодавства у цій сфері має забезпечувати реальне отримання передбачених заходів підтримки та відповідати актуальним потребам ветеранів і ветеранок, кількість яких унаслідок повномасштабного вторгнення Російської Федерації зростає.

Нормативну основу набуття та реалізації статусу ветерана/ветеранки війни, а також надання заходів державної підтримки в Україні становлять, насамперед, Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [6] і Закон України «Про соціальні послуги» [7]. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» визначає статус ветерана/ветеранки, коло осіб, які мають право на такий статус, і встановлює основні гарантії соціального захисту. Закон України «Про соціальні послуги» регламентує порядок організації та надання соціальних послуг, які можуть надаватися ветеранам/ветеранкам і членам їх сімей як форма державної підтримки. Таким чином, перший закон встановлює правові підстави та гарантії, а другий – механізми надання відповідних соціальних послуг.

В свою чергу, Закон України від 09.04.1992 «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» визначає правові підстави, умови та порядок призначення і виплати пенсій особам, звільненим з військової служби, а також іншим категоріям, прямо передбаченим цим Законом. Норми Закону спрямовані на реалізацію конституційного права зазначених осіб на пенсійне забезпечення та регулюють, зокрема, питання визначення розміру пенсії, її перерахунку у разі зміни грошового забезпечення, а також застосування державних гарантії у сфері соціального захисту [8].

Наступним є Закон України від 06.10.2005 «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні», який визначає засади державної політики у сфері реабілітації осіб з інвалідністю та встановлює правові й організаційні вимоги до забезпечення відповідних реабілітаційних заходів. Закон спрямований на створення умов для відновлення або компенсації порушених функцій організму, підвищення рівня самостійності осіб з інвалідністю та забезпечення їх участі у суспільному житті. Нормами Закону врегульовано питання доступу до реабілітаційних послуг і засобів, організації надання підтримки, а також взаємодії суб'єктів, залучених до реабілітаційного процесу [9].

Нормативно-правове забезпечення соціальної роботи з ветеранами/ветеранками на загальнодержавному рівні конкретизується підзаконними актами Кабінету Міністрів України. Так, постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 587 «Про організацію надання соціальних послуг» [10] регулює порядок виявлення осіб та їхніх сімей (у тому числі ветеранів/ветеранок), які перебувають у складних життєвих обставинах або мають ризик потрапити в такі обставини, а також окреслює організацію надання соціальних послуг відповідно до індивідуальних потреб. У цій постанові передбачено, що надання соціальних послуг ветеранам/ветеранкам здійснюється, зокрема, через спеціалізовані служби підтримки з урахуванням державних стандартів соціальних послуг для відповідних категорій осіб.

Поряд із цим, окремі напрями допомоги ветеранам/ветеранкам деталізуються спеціальними актами уряду. Зокрема, постанова Кабінету Міністрів України від 29.11.2022 № 1338 «Деякі питання надання психологічної допомоги ветеранам війни, членам їх сімей та деяким іншим категоріям осіб» [11] визначає порядок і умови надання психологічної допомоги ветеранам війни, членам їх сімей та іншим визначеним категоріям осіб. Водночас постанова Кабінету Міністрів України від 02.08.2024 № 881 «Деякі питання забезпечення інституту помічника ветерана в системі переходу від військової служби до цивільного життя» урегулює організаційні питання запровадження інституту помічника ветерана [12].

Важливими у питаннях здійснення державної підтримки ветеранів/ветеранок, членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) є стратегічні документи, які визначають засади державної політики у цій сфері. Наприклад, План відновлення України, підготовлений Національною радою з відновлення України від наслідків війни, окреслює проблеми у сфері захисту прав ветеранів, які загострилися внаслідок широкомасштабного вторгнення Російської Федерації та містить заходи, які потребують урахування під час формування і реалізації державної політики. У Плані виокремлено дві цілі:

- 1) забезпечення системи соціальної підтримки ветеранів (мета – полегшення бойових травм та фінансових втрат, допомога у реалізації у соціально-економічному житті після закінчення служби);
- 2) надання державою можливостей ветеранам безбар'єрно реалізувати свій професійний потенціал для власного розвитку та економічного розвитку держави [3].

Стратегія ветеранської політики на період до 2030 року передбачає узгодження заходів державної підтримки ветеранів/ветеранок і членів їх сімей та визначає напрями роботи публічної влади у цій сфері. У документі передбачено використання державних інформаційних систем і реєстру ветеранів для спрощення отримання послуг і підвищення контролю за їх наданням, а також розширення медичної допомоги та реабілітації, у тому числі через створення спеціалізованих закладів і застосування перевірених методик лікування наслідків бойових травм та психологічних розладів. Окремо визначено заходи, пов'язані з працевлаштуванням і професійною підготовкою ветеранів, підтримкою ветеранського підприємництва, організацією переходу від військової служби до цивільного життя шляхом програм адаптації та психологічної підтримки, а також удосконаленням соціальних гарантій, зокрема виплат, компенсацій і житлових програм. Стратегія також передбачає координацію дій між Мінветеранів та іншими органами публічної влади, а також інформування про можливості державної підтримки і належне вшанування пам'яті загиблих [13].

З наведеного ми бачимо, що загалом законодавство про підтримку ветеранів/ветеранок і членів їх сімей складається з великої кількості актів, які регулюють супровід; підтримку у сфері охорони здоров'я; спорт ветеранів/ ветеранок; гарантії у сфері освіти та професійної адаптації; сприяння економічній незалежності (працевлаштування, ветеранське підприємництво); підтримку у забезпеченні житлом; соціальну підтримку, надання соціальних послуг; правничу допомогу в цілому сформовано, але містить системні недоліки.

У науковій літературі звертається увага на те, що за деякими оцінками процес надання пільг та гарантій ветеранам війни регулюється 156 нормативно-правовими актами, однак деякі з них не мають чітких механізмів реалізації та не використовуються, що обмежує права і соціальний захист ветеранів. Крім того, дублюючі нормативно-правові акти створюють більше плутанини, ніж ефективно сприяють досягненню результату [14].

На проблеми недосконалого правового регулювання державної підтримки ветеранів/ветеранок і членів їх сімей звертали увагу автори законопроектів: проектів Кодексу про захист державності, незалежності та статус захисників держави (реєстр. № 14265 від 28.11.2025; реєстр. № 14265-1 від 17.12.2025), а також проекту Закону про основні засади державної ветеранської політики щодо ветеранів/ветеранок, які брали участь у відсічі збройної агресії Російської Федерації проти України (реєстр. № 13696 від 25.08.2025). У пояснювальних записках до цих проектів законодавчих актах вказувалося, що «наразі у сфері ветеранської політики діють численні закони, підзаконні акти та урядові програми, які регулюють окремі питання забезпечення прав і гарантій ветеранів війни та членів їх сімей. Водночас відсутній єдиний системний документ, що визначав би цілісну державну політику у сфері підтримки зазначених категорій осіб» [15; 16; 17].

Також у пояснювальних записках до вищенаведених законопроектів зазначається, що Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» 1993 року, попри численні зміни, не регулює належним чином питання, які стали актуальними в умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України. Йдеться, зокрема, про збільшення кількості ветеранів/ветеранок, появу нових категорій ветеранів війни (у тому числі з числа іноземців), а також про потребу чіткіше врегулювати заходи підтримки, пов'язані з реабілітацією, соціальною адаптацією та професійною реалізацією і працевлаштуванням ветеранів [15; 16; 17].

Чинні норми законодавства у сфері підтримки ветеранів/ветеранок і членів їх сімей переважно регламентують надання пільг і окремих соціальних гарантій, тоді як питання рівного доступу до послуг, урахування потреб різних груп ветеранів, а також організація надання підтримки через електронні сервіси врегульовані неповно або фрагментарно [20]. У правозастосовній практиці ветерани та члени їхніх сімей, а також посадові особи на місцях стикаються зі складними процедурами, різним розумінням змісту норм законодавства і труднощами в отриманні соціальних послуг. Відсутність уніфікованих стандартів надання підтримки та чітких процедур супроводу, допомоги у працевлаштуванні, освіти й адаптації призводить до того, що ці заходи організуються по-різному в різних територіальних громадах. У результаті ветерани/ветеранки та члени їх сімей можуть отримувати різний обсяг і якість допомоги залежно від місця проживання, що ускладнює реалізацію передбачених законодавством гарантій на рівних умовах.

Сьогодні потрібне формування ефективної комплексної та системної державної підтримки ветеранів/ветеранок. Така підтримка має охоплювати відновлення здоров'я, фізичну та психологічну реабілітацію, забезпечення доступу до протезування, допомогу у вирішенні житлових питань, у тому числі переобладнання житла та робочого місця з урахуванням потреб осіб з інвалідністю, а також сприяння працевлаштуванню, професійному навчанню/перенавчанню, надання соціальних послуг і заходи стимулювання ветеранського підприємництва. Доцільним є розроблення державного стандарту соціальної послуги з консультування щодо пристосування житлових приміщень для осіб із пораненнями або інвалідністю, який передбачатиме виїзд фахівців, оцінку умов проживання та визначення необхідних допоміжних засобів. Окремою проблемою в реалізації прав ветеранів/ветеранок є затримки в отриманні документів від військових частин, зокрема довідок про розмір грошового забезпечення, що може відтермінувати призначення пенсій. Зменшенню таких затримок може сприяти створення відповідного державного реєстру та організація обміну даними між уповноваженими суб'єктами.

На жаль, багато ветеранок та ветеранів повертаються до цивільного життя з ушкодженнями здоров'я, які призводять до набуття статусу особи з інвалідністю внаслідок війни. Догляд за ними лягає на плечі рідних, що в подальшому впливає на сімейне життя і робоче середовище. Треба оновити законодавство в частині відшкодування витрат, що пов'язані з доглядом за ветеранками та ветеранами, щоб забезпечити можливість нормального життя без додаткових клопотів для родичів. Покращити стан соціальних послуг з догляду, розширюючи штат і запроваджуючи обов'язкові навчання для працівників, можливо навіть акредитацію. Можливе створення центрів денного догляду для ветеранів, де вони можуть отримувати медичні послуги, реабілітацію та брати участь у соціальних заходах. Це сприяє соціалізації та покращенню емоційного стану ветеранів [18].

Висновки. Узагальнюючи викладене, слід зазначити, що зараз залишається актуальним питання перегляду та оновлення законодавства, яке регулює державну підтримку ветеранів/ветеранок і членів їх сімей, оскільки чинні норми не забезпечують належного врахування потреб, що виникли в умовах війни та після її наслідків. Наявність великої кількості розрізнених актів і недостатня визначеність процедур надання підтримки призводять до ускладнення реалізації передбачених законодавством гарантій соціального та правового захисту.

З метою поліпшення ситуації щодо державної підтримки ветеранів/ветеранок та членів їх сімей, доцільно: удосконалити законодавчу основу соціального захисту ветеранів війни; забезпечити доступність і належну якість сервісних послуг для ветеранів/ветеранок та членів їх сімей; забезпечити чітку взаємодію між органами публічної влади, які беруть участь у формуванні та реалізації ветеранської політики, з визначенням їх повноважень і відповідальності; забезпечити доступ ветеранів/ветеранок до психологічної допомоги та соціальної підтримки відповідно до їхніх індивідуальних потреб; розширити можливості зайнятості й освіти, зокрема через програми професійної підготовки та перекваліфікації; запровадити регулярний моніторинг і оцінювання результатів заходів державної підтримки. У частині медичних оглядів і реабілітації доцільно забезпечити можливість їх проходження без зайвих процедур та створити умови, за яких ветерани/ветеранки будуть зацікавлені користуватися такими програмами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Портрет ветерана російсько-української війни 2014-2022 pp. URL: https://veteranfund.com.ua/analytics/portret_veterana.
2. Статус учасника бойових дій отримали понад 1,3 млн українців, – Мінветеранів. *Цензор.НЕТ*. 2025. URL: <https://censor.net/ua/news/3578342/skilky-veteraniv-mayut-status-ubd-v-2025-rotsi-vidpovid-minveteraniv>.
3. Проект Плану відновлення України Національної ради з відновлення України від наслідків війни. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/protection-of-the%20rights-ofwar-veterans.pdf>.
4. Наливайко Л.Р., Степаненко К.В., Щербина Є.М. Міжнародний захист прав людини: навч. посібник. Дніпро: ДДУВС, 2020. 260 с. URL: https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/60511/1/%D0%9C%D0%97%D0%9F%D0%9B_%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87.%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf.

5. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
6. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22.10.1993 № 3551-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12>.
7. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19>.
8. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб: Закон України від 09.04.1992 № 2262-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12>.
9. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 06.10.2005 № 2961-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15>.
10. Про організацію надання соціальних послуг: постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 587. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/587-2020-%D0%BF>.
11. Деякі питання надання психологічної допомоги ветеранам війни, членам їх сімей та деяким іншим категоріям осіб: постанова Кабінету Міністрів України від 29.11.2022 № 1338. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1338-2022-%D0%BF>.
12. Деякі питання забезпечення діяльності фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб: постанова Кабінету Міністрів України від 02.08.2024 № 881. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/881-2024-%D0%BF>.
13. Про схвалення Стратегії ветеранської політики на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2027 роках : розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.11.2024 № 1209-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1209-2024-%D1%80>.
14. Булат О.Ю. Нормативно-правові засади соціальної роботи з ветеранами Збройних Сил України на рівні територіальної громади. URL: https://journals.uran.ua/vsgf_pstu/article/view/320164/310752.
15. Проект Закону про основні засади державної ветеранської політики щодо ветеранів/ветеранок, які брали участь у відсічі збройної агресії Російської Федерації проти України: реєстр. № 13696 від 25.08.2025. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/57192>.
16. Проект Кодексу про захист державності, незалежності та статус захисників держави: реєстр. № 14265 від 28.11.2025. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/59012>.
17. Проект Кодексу про захист державності, незалежності та статус захисників держави: реєстр. № 14265-1 від 17.12.2025. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/59385>.
18. Юридична сотня. Аналітичний звіт: Соціальний захист ветеранок і ветеранів, аналіз наявних стандартів, огляд європейських практик і напрацювання рекомендацій. 2024. URL: https://legal100.org.ua/wp-content/uploads/2024/04/doslidzhennya_soczazhyst_2024-1.pdf.
19. Наливайко І.О. Теоретико-правова характеристика соціального захисту учасників бойових дій в Україні. URL: <https://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/312/298>.
20. Наливайко І.О. Ефективність правового регулювання соціальних стандартів та гарантій: проблеми та перспективи. *Наукові перспективи*. 2023. № 37(7). С. 494-509. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-7\(37\)-494-509](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-7(37)-494-509).

Дата першого надходження рукопису до видання: 08.02.2026

Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.02.2026

Дата публікації: 05.03.2026

© Торохтій Б.Г., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0